

Kuntalaisaloite nastakengät yli 60-vuotiaille ilmaiseksi kunnan kustantamana, Osmo Röntynen

113/04.045/2020

HL 25.08.2020 § 107

Osmo Röntynen on jättänyt 6.3.2020 **liitteen 8** mukaisen kuntalaisaloitteen hankkia nastat kaikille yli 60-vuotiaille tai kunnan harkinnan mukaan oikeaksi katsomastaan iästä alkaen kaupungin kustantamana.

Kuntalaisaloitteen mukaan erikoissairaanhoido on kallista maksajalle. Aloitteentekijän mukaan yksi lonkkaleikkaus maksanee yli 10 000,- ja eniten niitä syntyy kaatumisen yhteydessä. Kaatumisissa syntyy usein myös olkapäävammoja, jotka nekään eivät ole halpoja leikkauksineen ja kuntoutuksineen. Aloitteentekijä esittää, että kaupunki järjestää yli 60-vuotiaille (tai minkä iän katsoo oikeaksi) veronmaksajilleen palvelun, jossa se kustantaa kaikille ko iän ylittäneille ilmaiset nastat talvikenkiin. Nastat voisi asentaa esim säätiö/työpaja tai jokin muu, ei niin kallis, yritys, jonne kaupunkilaiset veisivät kenkensä. Jo yhden-kahden kaatumisen estäminen toisi säästöjä. Samalla nastoitus lisäisi mahdollisuutta harrastaa liikuntaa heikommallakin säällä, joten kansanterveydellinen vaikutuskin olisi todennäköistä.

Arviolta puolet kotona asuvien iäkkäiden kaatumisista sattuu ulkona, yleensä kodin lähiympäristössä. Liukkaat talvikelit selittävät Suomessa luonnollisesti osan ulkona tapahtuvista kaatumisista. Useimmiten ulkona kaatuminen tapahtuu hyväkuntoiselle iäkkäälle, joka liikkuu aktiivisesti, käy ostoksilla ja harrastuksissa. Kaatuminen johtuu tällöin yleensä ympäristöstä ja sen ominaisuuksista, mutta monesti myös käyttäytymisestä, kuten kiirehtimisestä ja varomattomuudesta. Valtaosa murtuman saaneista on iäkkäitä naisia ja merkittävä osa (noin 20 %) murtumista tapahtuu pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevalle väestölle. Yhden lonkkamurtuman hoito maksaa 20 000-30 000€. (THL:n opas Kaatumisten ehkäisy, 2016)

Nastakenkien ongelmana on se, että ne ovat liukkaita esim. kivi- tai laattalattialla käveltäessä. Ne myös vaurioittavat puulattioita. Tavallisten talvikenkien nastoittaminen on ongelmallista. Tavalliset talvikengät ovat täynnä onteloita, jotta ne olisivat mahdollisimman kevyet. Niiden rakenteesta nastat irtoavat helposti. Kengän päälle laitettavat liukuesteet ovat sen vuoksi suositeltavampia ja ne ovat yleistyneet viime aikoina. Lisäksi on kehitetty myös kenkiä, joiden nastat saa piiloon silloin, kun niitä ei tarvita.

Osassa kuntia kenkiin kiinnitettäviä liukuesteitä on jaettu ilmaiseksi, yleisimmin yli 65-vuotiaille, mutta tutkimustietoa ei ole löydettävissä, mikä niiden vaikutus on ollut liukastumistapaturmien esiintymiseen ja niistä aiheutuviin kustannuksiin. On esitetty, että useinmiten liukastuminen tapahtuu kotipihalla, kun esimerkiksi aamutossuissa haetaan postia laatikolta.

Liukuesteiden hankinnassa on otettava hinnan ohella niiden laatu ja käytettävyys. Ikäihmisten käyttöön hankittavien liukuesteiden tulee olla helposti kiinnitettävissä kenkiin ja kiinnitysmekanismien tulee olla sellainen, että liukuesteet pysyvät varmasti paikallaan käytön aikana. Liukuesteen valinnassa on mietittävä, millaisissa kengissä ja millaisessa liikkumisessa liukuestettä käytetään.

Liukuesteiden jakamisen toteutusmalli tulisi pohtia tarkkaan, miten kohderyhmä tavoitettaisiin laajasti. Kyse ei voi olla kohdeavustuksesta, koska niitä ei myönnetä yksityishenkilöille. Yksi mahdollisuus olisi jakaa liukuesteitä jonkun tapahtuman yhteydessä, mutta siitä koituu järjestelykustannuksia liukuesteiden hankintakulujen lisäksi. Yksittäisellä tapahtumalla ei myöskään tavoiteta määriteltäviä kohderyhmää kattavasti.

Mikäli kaupunki ryhtyy hankkimaan liukuesteet tietyn iän ylittäneille, tulee huomioida, että liukuesteet ovat turvallisuustuote ja niissä tulee olla CE-merkintä. Liukuesteet tulee sovittaa aina ja kokeilla, miten helposti iäkäs itse pystyy laittamaan liukuesteen kenkään ja ottamaan sen pois. Laatuun ja käytettävyyteen liittyvät asiat ovat haasteellisia hankinnan näkökulmasta. Liukuesteitä suositellaan ostettavan suutariliikkeistä, joissa ne kokeillaan ja sovitetään asiantuntijan avustuksella.

Kohderyhmän rajausta vaikuttaa oleellisesti kustannuksiin. Kemijärvellä asuu tilastokeskuksen väestötilaston (31.12.2019) mukaan 60-vuotta täyttäneitä 3572 henkilöä (yli 65-vuotta täyttäneitä 2842 ja 70 vuotta täyttäneitä 2032). Liukuesteparin hinta vaihtelee tuotteesta riippuen n. 10 €:sta aina 30 €:oon, joten hankinnan kokonaiskustannuksen hintahaarukka esimerkiksi yli 60 vuotiaalle on n. 35 000 € -107 000€. Lisäkustannuksia tulee myös liukuesteiden sovittamisesta.

Koska liukastumistapaturmat aiheuttavat merkittäviä kustannuksia ja yksilötasolla inhimillistä kärsimystä, kannattaa niiden ennaltaehkäisyyn panostaa. Liukuesteiden ja nastakenkien hankinta voidaan yleisesti olettaa kuuluvan asukkaiden normaaleihin jalkinehankintoihin ja hyvin todennäköisesti monella kemijärveläisellä 60 vuotta täyttäneellä henkilöllä on jo liukuesteet tai liukkaan sään talvijalkineet käytössään. Liukuesteiden omaehtoisesta hankkimisen kampanjointia voisi tehostaa, esimerkiksi erilaisten yleisötilaisuuksien yhteydessä ja lehtijutuilla.

Ikäihmisten liukastumisia ja kaatumisia voidaan ehkäistä myös muilla toimenpiteillä esim. kulkuväylien riittävällä hiekoituksella samoin kuin toimintakykyä ylläpitävien liikuntapalveluiden avulla. Tavoiteltava toiminta ammattilaisten keskuudessa on, että kohdatessaan ikäihmisiä eri tilanteissa, otetaan esiin kaatumisriskit ja oikeanlainen omatoiminen ennakointi.

Nastakenkien/liukuesteiden hankkimiseen tulisi osoittaa erillinen määräraha ja tällaista määrärahaa ei ole tämän vuoden budjettiin varattu. Mikäli kaupunki ryhtyy hankkimaan liukuesteet ilmaiseksi tietyille ikäryhmälle, tulee määräraha

varata talousarvioon vuosittain. Hankinnan vaikuttavuutta on vaikea arvioida, koska on vaikea ennakoida käytettäisiinkö liukuesteitä ja missä määrin liukuesteiden ilmaisjakelulla ehkäistäisiin liukastumistapaturmia.

Edellä mainittujen seikkojen vuoksi kaupungin ei ole tarkoituksenmukaista ryhtyä aloitteessa esitettyyn avustusmenettelyyn, vaan panostaa liukkauden torjuntatyöhön ja tiedottamiseen.

(Hoiva- ja hoitotyönjohtaja Piisilä, 040 480 6093)

Päätösehdotus (palvelualuejohtaja): Hyvinvointilautakunta hyväksyy vastauksen kuntalaisaloitteeseen ja se todetaan loppuun käsitellyksi.

Päätös: Päätösehdotus hyväksyttiin.

Tiedoksi: Osmo Röntynen
Hoiva- ja hoitotyönjohtaja Piisilä